

بازشناسی مؤلفه‌های هویت اسلامی در طراحی منظر معاصر

با رجوع به قرآن کریم و روایات معصومین (ع)

ایمان سعیدی*

مربی گروه مهندسی فضای سبز، دانشکده کشاورزی، دانشگاه ملایر

تاریخ پذیرش: ۹۳/۷/۱۶

تاریخ دریافت: ۹۳/۴/۱۲

چکیده

یکی از جلوه‌های هویت بخش در طراحی منظر معاصر، دیدگاه‌های فرهنگی و عقاید مذهبی موجود در جامعه است. طراحی منظر با اهمیت دادن به ابعاد مفهومی، نظامی ظریف، ترکیبی نو و بدیع خلق می‌نماید که ریشه در دیدگاه‌های دینی و تفکر انسان نسبت به جهان آفرینش دارد. ولی امروزه چنین ارتباطی بین طراحی فضاهای باز و سبز شهری ایران با جنبه‌های هویت اسلامی وجود ندارد و در آن‌ها نوعی بحران هویت دیده می‌شود. بر این اساس، پژوهش حاضر در جهت پاسخ به این سؤال است که چگونه می‌توان بین هویت اسلامی و طراحی منظر معاصر ارتباط برقرار کرد؟ نگارنده بر این فرض است که از آیات قرآن و روایات معصومین (ع) می‌توان مؤلفه‌هایی استخراج کرد که منجر به انعکاس هویت اسلامی در طراحی منظر معاصر شود. روش تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی است. روش جمع-آوری اطلاعات از نوع کتابخانه‌ای، با مطالعه اسناد معتبر علمی و دینی است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد مؤلفه‌های هویت اسلامی در طراحی منظر معاصر در دو دسته مفهومی (۴ مؤلفه) و کالبدی (۶ مؤلفه) قابل دسته‌بندی هستند. در بعد مفهومی این مؤلفه‌ها مشتمل بر منظر نیایش و ستایش، منظر احترام و تکریم، منظر اخلاق اسلامی و منظر امنیت است. در بعد کالبدی نیز مؤلفه‌ها شامل استحکام و پایداری، رنگ و نور، هندسه و تناسب، انتخاب و کاشت گیاهان، نمایش آب و تفریحات سالم است. این مؤلفه‌ها با یکدیگر هم‌پوشانی دارند و تفکیک‌ناپذیرند. هم‌چنین، در متن قرآن و حدیث، دارای جلوه‌های بروز خاص و عامی هستند که منجر به خلق هویت اسلامی در طراحی منظر می‌شوند. در انتهای مقاله نیز راهبردهای آفرینش هویت اسلامی در طراحی منظر معاصر بیان گردیده است.

واژگان کلیدی: هویت اسلامی، طراحی منظر، قرآن کریم، روایات معصومین (ع).

The Recognition of Islamic Identity Factors in Contemporary Landscape Design with Respect to Quran and Quotes of Shiite Imams

Iman Saeedi

Academic Member of Landscape Engineering Department, Faculty of Natural Resources and Environment

Abstract:

Landscape design is always identified by cultural viewpoint and religious views. In fact, landscape design creates new and fresh composition and delicate system by emphasizing on conceptual perspective that is based on religious views. But nowadays there is not such relationship between landscape design and Islamic identity and we can see some kind of identity crisis. Therefore this article is shaped based on this question: How we can make a relationship between Islamic identity and contemporary landscape design? The researcher believes that we can induce some factors from Quran verses and the quote of Shiite Imams that reflect Islamic identity in contemporary landscape design. The research method is based on descriptive - analysis of data. The data was collected from authentic religious and scientific documents. The result show the Islamic identity in contemporary landscape design consists of two parts - subjective (4 factors) and objective (6 factors). There is an overlap among these factors and are inseparable. In this article the manifestation aspect of these factors were indicated by using Quran text and the quote of Shiite Imams. Finally the way of creating Islamic identity in contemporary landscape design is explained.

Keywords: Islamic identity, Factor, Landscape design, Holly Quran, Quote of Shiite Imams.

فهرست منابع و مراجع

قرآن کریم.

- ابن بابویه القمی، محمد بن علی (۱۳۶۳)، **الخصال**، مقدمه و ترجمه احمد فهری زنجانی، علمیه اسلامیة، تهران.
- احمدی دیسفانی، یداله و علی آبادی، محمد (۱۳۹۰)، «کنکاشی در باب شکل شهر سنتی از منظر اندیشه اسلامی»، **باغ نظر**، شماره ۱۹، سال هشتم.
- اخوت، هانیه (۱۳۹۱)، «بازشناسی مؤلفه‌های هویتی مسکن سنتی بر اساس آیات قرآن و روایات ائمه معصومین (ع)»، **پژوهش‌های میان رشته‌ای قرآن کریم**، سال سوم، شماره اول، بهار و تابستان.
- امین زاده، بهناز (۱۳۸۲)، «جهانبینی دینی و محیط زیست درآمدی بر نگرش اسلام به طبیعت»، **محیط شناسی**، سال بیست و هشتم، ش ۲۰.
- انصاری، مجتبی و محمودی نژادی، هادی (۱۳۸۶)، «باغ ایرانی تمثیلی از بهشت با تاکید بر ارزش‌های باغ ایرانی دوران صفوی»، **نشریه هنرهای زیبا**، شماره ۲۹، بهار.
- ایروانی، جواد، (۱۳۸۳)، «اخلاق اقتصادی از دیدگاه قرآن و حدیث»، **الهیات و حقوق**، شماره ۱۴، زمستان.
- آتشین بار، محمد (۱۳۸۸)، «تداوم هویت در منظر شهری»، **باغ نظر**، شماره ۱۲، سال ششم، پاییز.
- برهان فوری، علی المتقی (۱۴۰۹ق)، **کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال**، تحقیق و تصحیح صفوه سقا - بکری حیاتی، موسسه الرساله، بیروت.
- پاینده، ابوالقاسم (۱۳۸۳)، **نهج الفصاحه**، چاپ چهارم، دنیای دانش، تهران.
- پور جعفر، محمد رضا و وثیق، بهزاد (۱۳۸۷)، «تصویر باغ و عناصر منظر در قرآن با تاکید بر سوره الرحمن»، **باغ نظر**، شماره ۹، سال پنجم.
- پورکیانی، ابراهیم و ابراهیم خانی، بابک (۱۳۹۱)، **مبانی و گستره اخلاق اجتماعی از منظر قرآن و عترت**، پایگاه مقالات علمی مدیریت.
- پیرنیا، محمد کریم (۱۳۸۴)، **سبک‌شناسی معماری ایرانی**، نشر معمار، تهران.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۲)، **مفاتیح الحیاه**، مرکز نشر اسراء، قم.
- چینگ، دی، کی و پرکاش، یارتسومیک (۱۳۹۰)، **آشنایی با معماری جهان**، ترجمه محمد رضا افضلی. انتشارات یزدا، تهران.
- حرعاملی، محمد بن حسن (۱۴۱۳ هـ ق)، **تفضیل وسائل الشیعه**، موسسه آل البیت، چاپ اول، قم.
- خلیل نژاد، سید محمد رضا (۱۳۸۷)، «جلوه‌های فرهنگ اسلامی در طراحی باغ منظر نیایش در منطقه کویری خور»، **مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان**، تابستان و پاییز، شماره ۸ و ۹.
- سید رضی، محمد بن حسین (۱۳۹۰)، **نهج البلاغه**، ترجمه سید جمال الدین دین‌پرور، بنیاد نهج البلاغه، تهران.
- سیوطی، جلال الدین (۱۴۰۱ق)، **الجامع الصغیر فی احادیث البشیر النذیر**، چاپ یکم، دارالفکر، بیروت.
- شاهچراغی، آزاده (۱۳۸۹)، **پارادایم‌های پردیس درآمدی بر بازشناسی و بازآفرینی باغ ایرانی**، چاپ اول، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تهران تهران.
- شیخ صدوق (۱۳۶۲)، **الأمالی**، ترجمه آیت الله کمره‌ای، چاپ چهارم، کتابخانه اسلامیة، تهران.
- صارمی، حمید رضا و صارمی، مسعود (۱۳۹۰)، «تحلیل جایگاه شهر و زیبایی در هنر اسلامی»، **فصلنامه شهر ایرانی اسلامی**، شماره چهارم، تابستان.
- طبرسی، حسن بن فضل (۱۴۱۲ق)، **مکارم الاخلاق**، چاپ چهارم، شریف رضی، قم.
- علیزاده، مهدی (۱۳۸۹)، **اخلاق اسلامی مبانی و مفاهیم**، دفتر نشر معارف، چاپ اول، قم.
- فربود، فریناز (۱۳۸۰)، «بررسی تطبیقی مفهوم نمادین درخت در ایران»، **فصلنامه تحلیلی پژوهشی مدرس هنر**، تهران.
- کلینی، محمد بن یعقوب اسحاق (۳۲۹ق)، **الکافی**، چاپ چهارم، دارالکتب الاسلامیه، تهران.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۸)، **جامعه شناسی**، ترجمه منوچهر صبوری، نشر نی، تهران.
- مجلسی، محمد باقر (۱۳۸۶)، **بحار الانوار به همراه ترجمه فارسی**، ترجمه ابوالحسن موسوی همدانی، تهران.
- محرمی، توحید (۱۳۸۳)، **هویت ایرانی**، اسلامی ما در هویت در ایران، پژوهشگاه علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، تهران.
- مطهری، مرتضی (۱۳۶۶)، **تعلیم و تربیت در اسلام**، انتشارات الزهراء، چاپ دهم، تهران.
- معطوف، شریف (۱۳۸۶)، «بحران هویت: چالش شهرسازی ایران در جلوه‌گاه بازسازی شهری»، **باغ نظر**، دوره ۴ شماره ۸، زمستان.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴)، **تفسیر نمونه**، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، تهران.
- نقی زاده، محمد (۱۳۸۵)، «باغ هستی، الگویی ایرانی برای طراحی یک فضای شهری»، **محیط شناسی**، سال ۳۲، شماره ۴۰، زمستان.
- نوری، میرزا حسین (۱۴۰۸)، **مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل**، موسسه آل البیت علیهم السلام، قم.